

**ȚARA MOLDOVEI ÎN CONTEXTUL CONFRUNTĂRII POLITICO-DIPLOMATICE
POLONO-OTOMANE ÎN TIMPUL PRIMEI DOMNII A LUI RADU MIHNEA (1616-1619)**

**THE COUNTRY OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE POLISH-OTTOMAN
POLITICAL-DIPLOMATIC CONFRONTATION DURING THE FIRST REIGN
OF RADU MIHNEA (1616-1619)**

Valentin CONSTANTINOV, dr. hab., prof. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0001-9578-1134
constantinov.valentin@upsc.md

Valentin CONSTANTINOV, PhD Habilitatus, University Professor,
„Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 94(478)1616/1619”

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p154-159

Abstract. The ascension of Radu Mihnea to the seat of Moldavia in 1616 was a great novelty in the Romanian political life of that period. For the first time, a ruler from one Romanian country was moving to another. Although there were cases until that time when representatives of the dynasty from Moldova and Wallachia ruled in other countries, what happened then in 1616 opened a new page in Romanian history. A precedent was created from that moment to establish a new vector in the evolution of the international political situation of Moldova and Valahia. Several items were for the first time. The dethronement of the family of Ieremia Movila, and the appointment of the ruler of Valahia to the seat of Moldova was just a simple formula that would be applied in the future. Poland and the Ottoman Empire monopolized Moldova and will discuss its future within the framework of Polish-Ottoman relations. Our rulers try to find a balance in this policy. Attempts that sometimes succeeded and sometimes less so.

Keywords: Moldova, Ottoman Empire, Poland, Radu Mihnea, 1616-1619.

Dinamica relațiilor polono-otomane la sfârșitul secolului al XVI-lea a intrat într-o nouă dimensiune. Vecinătatea celor două mari puteri era consolidată de calea comercială care lega în linii mari Marea Baltică de cea Neagră printr-o rețea de drumuri, care aduceau venituri semnificative suveranilor celor două țări. Țara Moldovei implicată în acest tranzit al mărfurilor era și ea beneficiara unor venituri importante. Chiar dacă trendul din comerțul internațional a adus cu el numeroase schimbări de-a lungul secolului al XVI-lea, sfârșitul acestuia prinde cele două puteri într-o armonie perfectă. Țara Moldovei, care a intrat în războiul zis și „cel lung” și care s-a desfășurat între 1593-1606, era scoasă din război printr-o intervenție hotărâtă a marelui hatman și cancelar Jan Zamoyski în 1595. [11] O să amintim aici că turcii intenționau să transforme țara în pașalâc. Încăierarea celor două armate la Țuțora a dus în final la semnarea unui acord consfințit mai apoi în pacea semnată și ratificată de cei doi suverani, turc și polonez. Era și această situație o noutate pentru regimul politic instaurat în Moldova. Niciodată nu se consfințise ca Moldova să-i aibă ca suzerani pe sultanul turc și pe regele polonez.

Este adevărat că de-a lungul celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea polonezii s-au implicat în permanență în treburile Moldovei și, periodic, făceau și incursiuni militare în Moldova restabilind, consolidând sau chiar impunând voința lor. [12] Competiția cu privire la

investitură era, așadar, una foarte importantă, iar cel care avea succes putea spera să aibă întâietate în impunerea voinței sale în Moldova.

Indiferent cum vom aprecia evenimentele produse în primele decenii ale secolului al XVII-lea, chestiunea luptei pentru investitură la scaunul domnesc în Moldova juca un rol important în competiția politică polono-otomană. Putem spune, așa cum se va observa, că și evenimentele din 1616, care au dus, în ultimă instanță, la numirea lui Radu Mihnea în scaunul Moldovei, fac parte din același registru al competiției asupra Moldovei, atâta timp cât competiția pentru Țara Românească se va duce între turci și habsburgi, ceea ce nu înseamnă că se dorea și se urmărea extinderea influenței sale dincolo de „domeniile politice tradiționale”. Or, schimbările produse la sfârșitul secolului al XVI-lea erau foarte importante.

Imperiul habsburgic a dorit atunci să-și extindă sfera de influență asupra Țării Românești și a Moldovei. Acestea din urmă au fost nevoite să accepte o stare nemaîntâlnită până atunci. Putem spune că anume acum se accentuează rolul Transilvaniei ca țară dominantă în trio-ul nord-dunărean. Renașterea a adus cu sine un interes sporit față de antichitate. Școlile iezuite și activitatea protestanților au adus în discuție necesitatea traducerii sfintelor scripturi în limbile naționale etc. Un rezultat al acestui curent cultural a fost ideea vechii Dacii. Dominația lui Sigismund Bathory asupra celor două țări românește extracarpatică a fost de scurtă durată și nu a reușit să facă valuri, în schimb domnia lui Mihai Viteazul, care a îmbrățișat și el ideea Daciei, a creat mare zarvă în Europa acelor vremuri. În aceste școli și-au făcut studiile și marii noștri cronicari: Grigore Ureche și Miron Costin. [14]

Prin urmare, nu-i de mirare că Polonia va încerca în continuare să-și extindă sau, mai degrabă, să revină în forță în Moldova, chiar dacă înainte de 1616 polonezii au suferit eșec după eșec în încercarea de a readuce Moldova sub tutela lor. Apoi, trebuie să ținem seama și de faptul că în Polonia societatea era împărțită pe grupuri și partide, mai mari sau mai mici, care luptau pentru interesele lor. Această luptă se ducea la nivelul cel mai înalt cu implicații din cele mai neașteptate.

Susținerea de către polonezi a casei lui Ieremia Movilă, așa cum arată rezultatele ultimelor investigații, nu era una principială. Dimpotrivă, casa își făcuse în Polonia o veritabilă partidă politică. Spre 1615-1616 această alianță s-a întărit și mai mult prin cooptarea lui Samuel Korecki, care s-a căsătorit cu Ecaterina, a treia fiică a lui Ieremia Movilă. [5, p.28-35; 2, p.40-48] De menționat este că oficialitățile poloneze erau și ele împărțite în sfere de influență, ceea ce le dădea voie să facă demersuri duble sau triple față de situația creată.

În foarte scurt timp, se întreprinde prima încercare de îndepărtare a casei lui Ieremia Movilă de la conducerea Moldovei. De fapt, era o lovitură mai ales asupra susținătorilor polonezi a casei lui Ieremia Movilă. Magnateria poloneză era grupată în jurul lui Stefan Potocki, Michał Wiśniowiecki, Samuel Korecki ș.a. La un moment dat, la această tabără va adera și Maximilian Przerembski, care se va căsători cu Ana, ultima fiică a lui Ieremia Movilă. Din câte cunoaștem, nici această căsătorie nu este întâmplătoare, odată ce magnatul polonez s-a implicat în multe procese cu privire la averea Movileștilor, devenind, la un moment dat, „moștenitorul” tuturor moldovenilor din Rzeczpospolita – într-un astfel de mod sarcastic, unii dintre polonezi i-au apreciat activitatea dominată mai ales de recuperarea și însușirea bunurilor moldovenilor, deținute de aceștia în Polonia. Chiar și căsătoria cu Ana Movilă s-a produs pentru a participa la lupta pentru domeniul de la Ustia, unde s-a dus un adevărat război civil între ginerii lui Ieremia Movilă și urmașii acestora, întrucât după asasinarea lui Samuel Korecki, altminteri destul de suspectă, interesele fiicei Ecaterinei Movilă au fost apărate de fratele lui Samuel – Karol

Korecki. Ginerii polonezi ai moldovencilor, împreună cu distinșii boieri, unii dintre ei având și indigenat polonez, vor face front comun pentru a-și apăra intereselor. [16, p.10-15]

Prin urmare, în această conjunctură, nu trebuie să ne mire faptul că în 1616 pe tronul Moldovei a urcat Radu Mihnea [1, p.15-18] – o reminiscență a situației de la sfârșitul secolului al XVI-lea, când știm că în Moldova a venit la domnie, cu susținere turcească și muntenească, Petru Șchiopu, primul reprezentant al Basarabilor pe tronul Moldovei. Terenul fusese pregătit din timp. Apartenența la același „izvod” din timpul lui Ștefan cel Mare, care a afirmat că fusese atacat de păgânii ajutați de cei din „cealaltă Valahie”, era conștientizată deja în secolul al XVI-lea, nemaivorbind de primele decenii ale secolului al XVII-lea.

Pluralitatea politică românească era o realitate pe harta Europei din această perioadă, iar pe lângă diferiții factori care au alimentat-o se numărau și cei de natură externă. Totuși, chiar și așa, anume turcii au fost cei care, la un anumit moment, au mers pe drumul desființării tradiției politice a unor dinastii locale, care alimentau tradiția celor două state distincte românești. Momentul numirii în scaunul Moldovei a lui Radu Mihnea făcea parte din această politică. [4, p.58-65] Este totuși greu de stabilit motivele care i-au determinat pe otomani să facă acest pas. Faptul că ei îl priveau pe Radu Mihnea ca pe „unul dintre” nu încapă nicio îndoială. Așa cum spunea ceva mai târziu un mare vizir în cadrul tratatelor polono-otomane, „măria sa sultanul are multe slugi vrednice”. Interesantă a fost reacția polonezilor la numirea lui Radu Mihnea în scaunul Moldovei. Această poziție a fost accentuată de Stanisław Żółkiewski. Ideea era că cel care ocupa scaunul Țării Moldovei putea să nu fie din cele două ramuri ale Movileștilor, adică din fiii lui Ieremia și Simion. Din punctul lui de vedere, era important ca cel care ocupa scaunul domnesc să jure credință Coroanei și Rzeczpospolitei. Chiar dacă cel vizat era prototipul „dușmanului” polonezilor. Adică așa arăta pentru ei un domn care nu numai că nu era vrednic să ocupe scaunul domnesc, dar și îi agita și participa împreună cu tătarii la invadarea Poloniei. Așa cum am stabilit relativ recent, aceleași acuze polonezii le vor înainta, spre finele acestei domnii, și lui Radu Mihnea. [3, p.195-199] Vor dispărea, așadar, orice urme de bănuială că cele expuse de Miron Costin în celebra lui cronică nu erau decât niște simple fantezii și că eforturile istoricilor români de a găsi adevăratele motive ale mazilirii lui Radu Mihnea, care, în ochii polonezilor, nu s-a descurcat cu misiunea pe care o avea de îndeplinit. Și acuzele pe care polonezii i le-au adus lui Radu Mihnea erau în 1618 tot așa de grave ca și în cazul lui Ștefan Tomșa al II-lea.

Ideea că „omul turcilor” Radu Mihnea se bucura de atâta încredere la turci, încât nu putea fi scos din scaun, de asemenea, nu poate fi acceptată atâta timp cât putem bănui că turcii nu aveau încredere în nimeni. Faptul că tatăl său, Mihnea Turcitul, a fost un „renegat” și a trecut la islam în momentul mazilirii sale în 1591 nu poate fi luat în calcul, pentru că erau mulți alți „renegați”, care nu au lipsit niciodată la Constantinopol. În capitala Imperiului Otoman totul era hotărât de relațiile și susținerea din partea factorilor de decizie locali, fiecare din aceștia având câte un protejat, care la „nevoie” era promovat în scaunul domnesc într-un principat sau altul. Avem de a face în acea perioadă cu o situație foarte complexă, uneori contradictorie, în care a fi sau a nu fi domn depindea mai degrabă de hazard decât de logică. Demnitarilor Imperiului Otoman și din cercurile adiacente – cum ar fi bunăoară cele religioase sau financiar-bancare – căutau ca în scaunele domnești de la Iași și București să fie promovați oameni fideli lor, care să-i răsplătească apoi cu diferite semne de atenție. Promovarea candidatului tău în scaun făcea parte dintr-un anume ritual politic, care trebuia să le confirme statutul din cadrul ierarhiei politice a Imperiului Otoman. Era o competiție pe viață și pe moarte, în care orice mijloc era acceptabil pentru a-ți distruge adversarul, ca în locul lui să fie promovat altcineva,

care să rămână îndatorat pentru cinste de a fi ajuns domn în una dintre cele două țări românești. Era o situație în care câștigătorul lua totul, învinsul pierdea totul. Pe de altă parte, fragilitatea situației consta în faptul că în Imperiul Otoman de la începutul secolului al XVII-lea erau mai mulți factori de decizie, iar cei mai importanți în a-și spune cuvântul erau reprezentanții „organelor de forță”, de obicei ienicerii.

Cu timpul în Imperiul Otoman nimic nu mai era în siguranță. Până și instituția sultanului devenise fragilă. Sultanul putea fi detronat, schimbat, iar Osman al II-lea a fost chiar asasinat. Ceea ce devenise normă în Țările Române s-a stabilit și în Imperiul Otoman. O situație care nu putea fi nici schimbată, nici reformată și care va rămâne în linii mari până în momentul căderii Imperiului Otoman. Concurența acerbă dintre diferiți factori de decizie, care de la bun început luptau pentru putere, făceau ca totuși învingătorii să iasă mai bine pregătiți, instruiți și cu o rețea dezvoltată de susținători. Poate această caracteristică a fost și cea mai importantă – cei mai buni în urma unei „selecții naturale” ajungeau să conducă imensul imperiu, care nu se va opri din extindere decât după 1683.

Prin urmare, domniile Țărilor Române trebuiau să țină seama de toate aceste realități. Numai că ei nu le puteau preveni pe toate. Mai degrabă ei deveneau prizonieri în confruntarea cumplită a diferiților factori de decizie locali și de nivel central. Era vorba de diferite rețele care își armonizau activitatea lor într-un haos care își avea propriile legități.

Promovarea pretendenților, așadar, era o practică obișnuită atât pentru Imperiul Otoman cât și pentru Rzeczpospolita polono-lituaniană. Numai că interveneau ceilalți factori de care trebuia să se țină seama. Promovarea cuiva în scaunul domnesc era o prerogativă a suveranității/suzeranității. Poate din acest motiv regele polon nu privea cu ochi buni inițiativele ginerilor Movileștilor de a acționa pe cont propriu și de a-i restabili în scaun pe protejații și rudele lor. Numai regele avea această prerogativă și numai el care era „Dei gratia” putea fi o asemenea persoană. Este vorba de un drept de investitură aparținut numai regelui. Și în acest caz, Jan Zamoyski care acționa în numele Rzeczpospolitei, când l-a așezat pe Ieremia Movilă în scaun în 1595, acționa în numele țării și al suveranului acesteia. Jan Zamoyski a știut să profite de această calitate până la sfârșitul vieții sale. Sigismund al III-lea știa despre acest lucru, numai că nu era în stare să-l schimbe. Regele nu putea să-l destituie pe hatman, care la rândul său a avut grijă să nu-i permită regelui polon să-și asigure niște prerogative sporite și să se transforme într-un monarh absolut. Sigismund al III-lea trebuia să rămână un „rege ales” de ei, să le reprezinte demnitatea lor pe arena internațională, iar nicidecum să fie el cel care să dicteze și să impună condițiile și dorințele sale. Nu-i de mirare că în scurt timp, după moartea lui Jan Zamoyski, între rege și o parte a nobilimii poloneze a izbucnit un conflict generat într-o confruntare militară deschisă. Rokosz-ul, revolta nobilimii împotriva regelui între 1606 și 1607 [17, p.527-539] a fost o confruntare pentru reasumarea responsabilității și asumarea unor drepturi. [15] În cazul Rzeczpospolitei, fiecare tabără a ieșit slăbită din această confruntare. Regele trebuia să renunțe la planurile ambițioase de reformă politică, iar nobilimea nu și-a atins obiectivele propuse. Sigismund al III-lea a promovat consecvent propria linie politică, străduindu-se ca funcțiile cheie în stat să nu fie ocupate (de exemplu cea de mare hatman al coroanei sau să numească în această funcție persoane fidele, în vârstă și fără o mare influență politică). Așa s-a întâmplat că după moartea lui Zamoyski din 1605, funcția de mare hatman a rămas vacantă până în 1618. Atunci când mare hatman al coroanei a fost numit Stanisław Żółkiewski, o persoană trecută de 70 de ani, nobilimea și magnateria poloneză au avut o reacție extrem de virulentă.

Fiind hatman de câmp încă din timpul lui Jan Zamoyski, Żółkiewski era militar prin vocație. Avea propria concepție asupra unor chestiuni politice. Multe dintre acestea erau în contradicție cu voința regelui, dar spre beneficiul comun. Să amintim că, după ce-a ocupat Moscova în 1610, el a negociat cu elitele rusești așezarea în scaunul de la Moscova a lui Wladyslaw, fiul regelui. Aceasta fiind în contradicție cu așteptările lui Sigismund al III-lea, care se vedea pe sine mare duce al Moscovei. Între cei doi a izbucnit un conflict care a dus formarea a două tabere adverse. Ca urmare, timpul a fost pierdut. Atunci când s-a ajuns la un compromis ca Wladyslaw să fie înscăunat la Moscova, rușii își găsiseră un țar de-al lor – pe Mihail Romanov. După ce a fost numit mare hatman, Żółkiewski a încercat să-și consolideze situația politică, dar alți doi factori l-au împiedicat să o facă. Era perioada marilor incursiuni ale tătarilor în teritoriile Rzeczpospolitei și ale cazacilor în Imperiul Otoman. [6, p.477-455; 7, p.713-720; 9, p.3-71]

Bătălia de la Orynin a creat o mare impresie în Polonia tocmai din cauza coincidenței între cele două evenimente: înmânarea buzduganului de mare hatman al Coroanei și bătălia de la Orynin care s-a dat în același an, 1618. Rzeczpospolita și Imperiul Otoman erau pe punctul de a confirma pacea semnată la Busza/Jaruga cu un an înainte. Faptul că plecarea lui Piotr Ožga a fost întârziată în câteva rânduri a apropiat îndeplinirea misiunii diplomatice cu evenimentele de la Orynin, de care a fost acuzat din nou Radu Mihnea. De fapt, trebuia găsit ceva care să fie arătat vinovat în situația creată. La acea vreme, „drumul moldovenesc” era unul propice pentru efectuarea incursiunilor tătărești în Polonia. Domnul Moldovei nu putea preveni aceste incursiuni, pentru că nu avea la dispoziția sa contingentele militare potrivite, dar și pentru că aceste incursiuni de pradă nu-l privea nemijlocit pe dânsul. Pe de o parte, otomanii le recomandau polonezilor să plătească tătarilor tribut/cadouri. Polonezii nu doreau să facă acest lucru din două motive: unul obiectiv și altul subiectiv. În primul caz era vorba de refuzul de a discuta în principiu problema tributului, atâta timp cât, așa cum afirmau ei, doar cei care nu sunt liberi plătesc tribut. Al doilea motiv era unul evident: polonezii întâmpinau probleme serioase în ceea ce privește veniturile în visteria statului, prin urmare, ei nu puteau plăti. De mai multă vreme în stepele Bugeacului sălășluiau tătarii nohai, conduși de Cantemir murza. Acesta va stabili chiar relații de prietenie cu unii moldoveni, îi însoțeau pe tătari în acele incursiuni. Izvoarele îl amintesc pe Miron Barnovschi, care alături de tătari, săvârșea aceste incursiuni. [13, p.21-40]

La începutul secolului al XVII-lea se cristalizează o nouă realitate politică, socială și economică. Se anunța o nouă epocă, iar această epocă venea cu înnoiri adaptate la tradiția politică anterioară. Noul sistem regional va cristaliza o nouă etapă în evoluția regiunii. Odată cu căderea Movileștilor din casa lui Ieremia Movilă la sfârșitul lui 1612, în Moldova începe o nouă etapă. În linii mari, această etapă va dura până în 1634. Ea se caracterizează printr-o instabilitate politică pronunțată, care au la bază mai ales unele cauze externe.

Mutarea lui Radu Mihnea din Țara Românească în Moldova era o noutate pentru acea perioadă. Timp de aproape un an – din toamna lui 1615 și până în vara lui 1616 – s-a desfășurat războiul pentru ocuparea tronului Moldovei. După mazierea lui Ștefan Tomșa al II-lea și căderea casei lui Ieremia Movilă, Radu Mihnea a devenit domn peste o țară pustiită de recentul război. Într-un an, 1617, o nouă armată turcească avea să fie pregătită pentru bătălie. Pacea semnată la Busza/Jaruga nu a fost în stare să liniștească spiritele. În 1618, o nouă campanie organizată de Iskender pașa avea să complice și mai mult lucrurile. Bătălia de la Orynin a fost punctul culminant al acestei încordări, iar problemele pe care aceasta i le-a făcut marelui hatman al coroanei Stanisław Żółkiewski au fost determinante în mazierea lui Radu Mihnea. Această

doleanță avea să fie expusă de solul trimis la Constantinopol ca să întărească pacea de la Busza/Jaruga. Instrucțiunile redactate în octombrie 1618 aveau să fie puse în aplicare la solicitarea trimisului polonez la începutul lui 1619.

Așa se încheia prima domnie a lui Radu Mihnea în Moldova. O domnie scurtă într-o perioadă de maximă încordare în relațiile polono-otomane. Miron Costin, care a scris Letopisețul Țării Moldovei câteva decenii după evenimente, a venit cu multe informații fanteziste. Conform uneia dintre ele, Radu Mihnea și-ar fi cerut singur mazilirea, ceea ce este un non-sens. Noile izvoare depistate în arhivele poloneze confirmă mazilia obișnuită a domnului Țării Moldovei la intervenția solului polonez. Ambele mari puteri nu-și doreau o confruntare militară și numai un accident a dus la marele război din 1621, cunoscut ca Bătălia de la Hotin.

BIBLIOGRAFIE

1. CONSTANTINOV, Valentin. Bătălia de la Drăgșani din vara anului 1616 și conjunctura diplomatică în jurul acesteia. În: „*Revista de Istorie a Moldovei*”, 2013, nr.2, p.8-18.
2. CONSTANTINOV, Valentin. Lupta pentru moștenirea averii Movileștilor din Polonia și testamentul Ecaterinei Movilă Korecki din 1618. În: „*Revista de Istorie a Moldovei*”, 2021, nr.3-4, p.40-59.
3. CONSTANTINOV, Valentin. Instrucțiunile mării solii poloneze a lui Piotr Oźga din octombrie 1618 și impactul lor asupra Țării Moldovei. În: “*Conferința științifică națională cu participare internațională: “Integrare prin cercetare și inovare”*”, dedicate Zilei internaționale a Științei pentru pace și dezvoltare, 9-10 noiembrie 2023, Chișinău, 2024.
4. CONSTANTINOV, Valentin. *Țara Românească și Țara Moldovei în timpul domniilor lui Radu Mihnea*. Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”, 2007.
5. CONSTANTINOV Valentin. *Trei bătălii într-un an: Fântâna lui Păcurar; Tătăreni și Drăgșani sau o nouă pagină în istoria Moldovei (toamna anului 1615-vara anului 1616)*, II. Bătălia de la Tătăreni, „Cohorta”, 2020, nr.1, p.28-45.
6. CONSTANTINOV, Valentin. Wpływ najazdów tatarskich i kozackich na sytuację Mołdawii w czasach pierwszego gospodarstwa Stefana Tomszy II 1613-1614. „*Najświeższa Rzeczypospolita. Studia ofiarowane Andrzejowi Strojnowskiemu*”. Pod redakcją Małgorzaty Durbas, Częstochowa, 2019, p.447-455*.
7. CZAPLIŃSKI, Władysław. Sprawa najazdów Tatarskich na Polskę w pierwszej połowie XVII w., „*Kwartalnik Historyczny*”, LXX 1963, nr. 3, p. 713-720, p. 714.
8. FILIPCZAK-KOĆCOR, Anna. *Skarbowość Rzeczypospolitej 1587-1648. Projekty-ustawy realizacja*, Warszawa, 2023.
9. HORN, Maurycy. Chronologia i zasięg najazdów Tatarskich na ziemię Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1600-1647. „*Studia i Materiały do Historii Wojskowości*”, VIII, 1962, cz.1, p. 3-71*
10. IORGA, N., Doamna lui Ieremia vodă. În: „*Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice*”. Seria II, tom. XXXII, 1910, p. 1019-1077;
11. LEŚNIEWSKI, Sławomir. *Jan Zamoyski. Hetman i polityk*. Warszawa, 2008.
12. MILEWSKI, Dariusz. *Polsko-moldawskie stosunki polityczno-wojskowe w latach 1538-1595*, Oświęcim, 2022.
13. MILEWSKI, Dariusz. *Mołdawia między Polską a Turcją. Gospodar Miron Barnowski i jego polityka (1626-1629)*. Oświęcim, 2014.
14. PANAITESCU, Petre, P. Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin. În: „*Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorică*”, Seria III, tom.IV, mem.4, 1925.
15. ŚLIWA, Michał, *Democrația poloneză: idei - oameni – evenimente*. Trad. din poloneză de Valentin Constantinov, Chișinău, 2016.
16. WDOWISZEWSKI, Zygmunt. *Regesty przywilejow indygenatu w Polsce (1519-1793)*. Buenos-Aeres-Paryz, 1971.
17. WISNER, Henryk, Rokosz Zebrzydowskiego albo sandomirski: cezura czy epizod z dziejów walk politycznych początku XVII wieku. În: „*Kwartalnik Historyczny*”, 1983, nr.3, p.527-539.